

УДК (UDC) 94(477)''1920/1950''

<https://doi.org/10.21272/starovyna.2019.54.3>

БАЖАН О. Г., ЗОЛОТАРЬОВ В. А.

МИХАЙЛО ТИМОФЄЄВ. СИЛУЕТ ЧЕКІСТА НА ФОНІ ЕПОХИ ВЕЛИКОГО ТЕРОРУ

У статті відтворено основні етапи життя генерал-майора державної безпеки Михайла Тимофєєва, його роль у репресивних заходах радянської влади за політичною ознакою на теренах північно-східної частини Лівобережної України в 1920-1930-х роках.

Ключові слова: Михайло Тимофєєв, НКВС, політичні репресії, Біломорсько-Балтійський канал.

Серед співробітників радянських органів державної безпеки, які в різні часи працювали на території сучасної Сумщини, помітно вирізняється постать Михайла Михайловича Тимофєєва - першого керівника Біломорсько-Балтійського каналу та Біломорсько-Балтійського виправно-трудоного табору НКВС, якому вдалося уникнути сталінських репресій. Дослідниками з історії радянських спецслужб зібрано біографічні відомості про цього високопосадовця в структурі НКВС [22, с. 309-310; 27, с. 404; 32, с. 557-558] та висвітлено окремі етапи його життя [19, с. 108-123] однак автори цієї статті, зважаючи на посилений інтерес до відомої особи, прагнуть відтворити цілісну картину біографії М. Тимофєєва та охарактеризувати його роль у репресивних заходах радянської влади за політичною ознакою на теренах північно-східної частини Лівобережної України.

Михайло Тимофєєв народився 20 жовтня 1896 р. у Санкт-Петербурзі в родині робітника-металіста. У місті над Невою пройшло його дитинство та юність. Після закінчення трьох класів міського училища з грудня 1909 р. працював учнем у крамниці Ферштадта, з травня 1911 р. учнем токаря на заводі «Вулкан» та у майстерні «Зав'ялова», з березня 1913 р. прикажчиком у крамниці Кузнецова. У травні 1914 р. Михайло поступає підручним слюсаря на механічний та ливарний завод «Вулкан», де за власними спогадами активно контактував «з групою соціал-демократів більшовиків у 1915 р. ... Офіційно у партії тоді не перебував» [1, ф.1, оп.1, спр. 356, арк. 340]. Таке уточнення Тимофєєв зробив не даремно, оскільки тривалий час в усіх офіційних документах вказував, що членом ВКП(б) був з 1915 р. [2, ф. 1, оп. 11, спр. 2475, арк. 1; ф. 288, оп. 7, спр. 1661. арк. 1], і лише після обміну партійних документів у 1927 р. став писати, що членом партії став у березні 1917 року [1, ф. 1, оп. 1, спр. 356, арк. 340; спр. 386, арк. 387; спр. 513, арк. 13; ф.1, оп. 6, спр. 343, арк. 29]. За відсутності архівних документів описати революційну діяльність Михайла Михайловича не має можливості, але в

Бажан Олег Григорович - кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу державного терору радянської доби Інституту історії України НАН України (Україна). ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2328-4512>.

Золотарьов Вадим Анатолійович - кандидат технічних наук, доцент Харківського національного університету радіоелектроніки (Україна). ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6214-7557>.

одній з персональних анкет він вказав, що «у 1915 р. затримувався у підозрі поширення листівок на заводі “Вулкан”» [1, ф.1, оп. 6, спр. 513, арк. 13]. 3 грудня 1915 р. Тимофеев працює слюсарем на заводі Слюсаренка у передмісті Петрограда. У березні 1917 р. він стає червоногвардійцем загону на заводі Слюсаренка, у вересні - червоногвардійцем летючого загону Петроградського району столиці, який з іншими мілітаристськими підрозділами більшовицької партії під час збройного Жовтневого перевороту у жовтні 1917 р., брав участь у роззброєнні Павловського та Володимирських училищ, в охороні Троїцького мосту та штурмі Зимового палацу [14, с. 398].

Після встановлення радянської влади у російській столиці Михайло Тимофеев стає членом Петроградської районної ради та районної слідчої комісії у Петрограді. 3 лютого 1918 р. виконує обов'язки помічника коменданта революційної охорони 4-го підрайону Петроградської сторони у Петрограді, з травня по жовтень 1919 р. - помічника начальника штабу та заступник військового комісара бойової ділянки Петропавловської фортеці, одночасно помічника начальника штабу та заступник військового комісара штабу оборони 1-ї ділянки Петрограда [2, ф. 288, оп. 7, спр. 1661, арк. 1зв-2; ф. 1, оп. 11, спр. 2475, арк. 2]. Ціла низка випробувань випала на долю М. Тимофеева наприкінці 1919 року. На початку жовтня 1919 року Північно-Західна армія російського білого генерала Михайла Юденича прорвала рубежі радянських військ і підійшла до Петрограда. 15 жовтня 1919 року керівний орган більшовицької партії - Політбюро ЦК РКП(б) ухвалило рішення «Петроград не здавати». Невдовзі було оприлюднено звернення голови Раднаркому В.І. Леніна «До робітників і червоноармійців Петрограда» із закликом захищати місто до «останньої краплі крові». Мобілізації у першу чергу підлягали комуністи та комсомольці [17, с.404]. Був серед них і двадцятирічний Микола Тимофеев, який став військовим комісаром 420-го стрілецького полку Ладозької бойової ділянки у Новій Ладозі. У запеклих боях з білогвардійцями більшовикам вдалося відстояти місто. Наприкінці листопада - на початку грудня 1919 р. білі війська були розбиті та відкинуті в Естонію. Тим часом Михайло Тимофеев продовжив службу у лавах РСЧА у місті Новій Ладозі, а у травні 1920 р. стає уповноваженим агентури Особливого відділу 55-ї стрілецької дивізії, яка на той час займалася заготівлею та підвозом пального. У серпні 1920 року військовий підрозділ, у якому служив М. Тимофеев, був перекинутий до Білорусії, і невдовзі, на початку осені, розпочав бої з польською армією у районі Кобрин-Пружани, а у листопаді 1920 р. був залучений до ліквідації повстанського руху в регіоні та охорони цукрових заводів у районі Корсуня, Звенигородки, Сміли Київської губернії.

Навесні 1921 року Михайло Тимофеев переходить на роботу до Всеукраїнської надзвичайної комісії і упродовж квітня-жовтня 1921 року працює начальником військової групи та заступником завідувача Куп'янського повітового політбюро в Харківській губернії.

Як заступник начальника політбюро М.М. Тимофеев мав право: носити та зберігати будь яку холодну та вогнепальну зброю; пересуватися у будь-який час по місцевості, що перебуває у стані облоги; їздити на залізницю у всіх поїздах, вагонах та окремих паровозах; користуватися телеграфом,

телефоном і обивательськими підводами; вільного входу та виходу до всіх цивільних і військових установ, спілок, театрів; проводити арешти, обшуки та виїмки документів і коштовностей за власним розсудом [4, спр. 3539, арк. 13].

Працюючи у Куп'янську, М. Тимофєєв неодноразово звертався до керівництва з проханням перевести його на партійну роботу, але кожного разу діставав відповідь: «використовується правильно, у переводі відмовити» [5, ф. 1, оп.1, спр. 857, арк.7].

У жовтні 1921 р. Михайла Михайловича відкликали до Харківської губ. ЧК та призначили уповноваженим по інформації. Згодом працював у секретному відділі губернського відділу ДПУ (підрозділі, який займався розробкою членів так званих «антирадянських та буржуазно-націоналістичних партій» та духовенства): з 4 березня 1922 р. помічником уповноваженого 4-ї групи, а з 1 травня 1922 р. - заступником начальника 4-ї групи.

30 серпня того ж року Тимофєєв був призначений уповноваженим Харківського губернського відділу ДПУ по Охтирському повіту. Його робота в основному зводилася до інформаційної діяльності. На повітових уповноважених покладалися наступні завдання: всебічне висвітлення політичного та економічного життя повіту; виявлення, встановлення і висвітлення діяльності осіб, політичних угруповань і партій, які вороже налаштовані до радянської влади; збирання та обробка матеріалів і даних, які викривають їхні злочинні діяння; виявлення, встановлення та висвітлення діяльності осіб, які підривають військову та економічну міць держави, і, у виняткових випадках, і лише з дозволу губернських відділів ДПУ, підбір матеріалів і відомостей про крупні посадові злочини; спостереження за збереженням політичних, економічних і військових таємниць від шпигунів; своєчасне інформування губернського відділу ДПУ про злочинну та шкідницьку діяльність окремих осіб і угруповань; реєстрація та облік злочинців і підозрілих осіб. Для розв'язання цих завдань повітові уповноважені мали створити широку розгалужену мережу інформаторів; встановити зовнішнє та внутрішнє спостереження за злочинними та підозрілими особами.

Свої обов'язки він виконував непогано і 12 лютого 1923 р. «за енергійну боротьбу на фронті боротьби з бандитизмом і контрреволюцією» був нагороджений Харківським губернським виконкомом срібним портсигаром. Ще один срібний портсигар з монограмою «за відзнаку у своїй роботі» але вже від Охтирського повітового виконкому він отримав 1 березня [2, ф. 288, оп. 7, спр. 1561, арк. 4 зв.].

На той час апарат повітових уповноважених було скасовано і у повітових центрах УСРР створювалися окружні відділки ДПУ, які мали більші права та чітку організаційну структуру. Очолювати їх доручили найкращим периферійним чекістам. Був серед них і Михайло Михайлович, якого 5 березня 1923 р. призначили начальником Богодухівського окружного відділку ДПУ Харківської губернії, а 15 жовтня того ж року, після реорганізації Богодухівської округи в Охтирську, начальником Охтирського окружного відділку ДПУ.

Після розформування Харківської губернії М.М. Тимофєєв 15 липня 1925 р. став начальником Новгород-Сіверського окружного відділу ДПУ замість Ф.А. Миронова, але пропрацювати йому довелося там недовго.

Згідно з постановою Центрального Виконавчого Комітету від 29 серпня 1925 р. центр Новгород-Сіверської округи був перенесений у Глухів, у якому мешкало на той час 19 тисяч осіб, а сама округа перейменована у Глухівську. До її складу увійшло одинадцять районів. Перебуваючи у колишній резиденції лівобережних гетьманів Тимофєєв керував ліквідацією кримінальних банд Ващенко та Рубльова-Чернова [31, с. 214] за що був нагороджений бойовою зброєю від ВУЦВК на честь 10-ї річниці органів ВЧК-ОДПУ [24].

22 березня 1928 р. новим начальником Глухівського окружного відділу ДПУ був призначений В.І. Калина, а М.М. Тимофєєва відкликали до столиці республіки та через чотири дні призначили заступником начальника Харківського окружного відділу ДПУ. У Харкові він працював під началом спочатку В.Т. Іванова, а потім Й.М. Блата. Враховуючи той факт, що обидва його начальники за сумісництвом очолювали управління ДПУ УСРР, можна припустити, що саме Михайло Михайлович безпосередньо керував всією оперативною роботою столичного окрвідділу ДПУ. Орудював непогано, за що здобув довіру найвищого керівництва. 10 грудня 1929 р. він був призначений начальником Криворізького окружного відділу ДПУ. На Криворіжжі йому довелося організувати примусове виселення так званих куркульських родин. З цією репресивною акцією він впорався (станом на 12 березня 1930 р. з районів округи було виселено 1163 родини, які налічували 5747 осіб [1, ф. 1, оп. 20, спр.3189, арк. 61]), що було відзначено головою ДПУ УСРР [3, ф. 12, спр. 2174, арк. 31].

Після розформування окружних відділів ДПУ М.М. Тимофєєв у вересні 1930 р. був призначений заступником начальника 2-го (Донецького) оперативного сектора ДПУ Й.М. Блата, а 8 січня 1932 р., після від'їзду останнього до Смоленська, на засіданні політбюро ЦК КП(б)У він був затверджений начальником цього ж територіального органу [1, ф. 1, оп. 5, спр. 235, арк. 8].

Про діяльність підлеглих Тимофєєва на донецьких теренах можна судити по роботі помічника начальника секретно-політичного відділу донбаського ДПУ М.М. Герзона, який у цей період знешкодив ряд «найбільш крупних повстанських диверсійних організацій»: 1) у 1931 р. ліквідована справа «Ті, які згасають» на Старобельщині, по якій засуджено понад 200 осіб; 2) у 1931-1932 р. ліквідовано по хімічним районам (Рубіжне, Лисичанськ, Слов'янськ) справу під назвою «Повстанці» по якій було засуджено 100 осіб. 3) у 1931-1932 рр. проведено у Чистяково справу «Підричники», у якій фігурувало 18 осіб-диверсантів, які готували вибухи на електростанціях промислових районів...» [3, спр. 15282, арк. 74]. Цим же відділом за перших сім місяців 1932 р. було ліквідовано 6 групових справ по сільському терору та 8 групових справ по сільській контрреволюції [25, с. 483]. Всього ж на Донбасі з 1 січня по 1 листопада 1932 р. по сільському терору було притягнуто до відповідальності 58 осіб, 53 з яких проходили по групових справах [16, с. 465].

Отже не дивно, що після утворення Донецької області політбюро ЦК КП(б)У 1 липня 1932 р. затвердило М.М. Тимофєєва начальником обласного відділу ДПУ. Головним напрямом його діяльності було здійснення репресивної політики, пов'язаної з проведенням хлібозаготівель (лише протягом серпня-жовтня в області було заарештовано 2388 осіб [28, с. 428].

Втім Донбас страждав не лише через продовольчу політику більшовиків. Певні ознаки економічної кризи спостерігалися і у вугільній промисловості. За перші дев'ять місяців 1932 р. середньодобовий видобуток вугілля скоротився на 22,4%, а чисельність шахтарів зменшилися майже на 70000 осіб, або на 17,3%. Для виправлення ситуації 16 вересня політбюро ЦК ВКП(б) призначило першим секретарем Донецького обкому КП(б)У І.О. Акулова (до призначення - перший заступник голови ОДПУ СРСР) [23, с. 33-34]. Новий очільник Донбасу відразу поставив питання про заміну чекістського керівництва та домігся призначення начальником обласного відділу ДПУ М.Б. Гросмана, який прибув з ним з Москви.

Голова ДПУ УСРР С.Ф. Реденс погодився з цією пропозицією, а у якості «компенсації» М.М. Тимофєєву «моральних збитків» перевів його на посаду начальника Харківського обласного відділу ДПУ. 3 листопада 1932 р. політбюро ЦК КП(б)У не гаючи часу затвердило це призначення. У той час у Харківській області, куди входила велика частина сучасної Сумщини, спостерігався черговий сплеск арештів «ворожого елементу». Так протягом серпня-жовтня 1932 року на Харківщині було заарештовано 1648 осіб (24% від числа всіх заарештованих в республіці), у листопаді - 3225 осіб (22,66% від числа всіх заарештованих в УСРР). Всього ж протягом 4-х місяців було заарештовано 4873 мешканців Харківщини (34,24 % від загальної кількості ув'язнених в Україні) [28, с. 427-428]. Різке збільшення репресій у листопаді 1932 р. спричинила спеціальна постановою політбюро ЦК КП(б)У від 18-го листопада, в якій доручалося голові ДПУ УСРР С.Ф. Реденсу спільно з генеральним секретарем КП(б)У С.В. Косіором «розробити спеціальний оперативний план ліквідації основних куркульських і петлюрівських контрреволюційних кубел» [16, с. 396-397]. 5 грудня 1932 р. побачила світ чергова постанова ЦК КП(б)У, в якій йшлося про комплекс заходів щодо запобігання саботажу хлібозаготівель, здійснюваного куркульськими елементами. Начальник столичного облвідділу ДПУ завзято заходився втілювати у життя положення партійних настанов, про що відзначав заступник голови ОДПУ СРСР В.А. Балицький: «Останні 2-3 дні на Харківщині ми застосували нову форму впливу. Приходить до колгоспу співробітник ОДПУ в формі та веде бесіду з головою, членами правління про здавання хліба. Розмова наполеглива. В результаті колгосп «Червоний господар» за 2 дні підвищив хлібоздачу з 58% плану до 96%, «Нове життя» з 54% до 80% тощо. Думаємо це поширити й на інші області» [23, с. 162]. Показники роботи підлеглих М. Тимофєєва у грудні 1932 року виглядали наступним чином: з 1 по 20 грудня 1932 р. до Харківського обласного відділу ДПУ «прибуло» 2337 арештованих (40,8% від загальної кількості заарештованих в УСРР 10330 осіб); слідчими передано до суду 1040 справ на 1719 осіб [28, с. 481].

У середині лютого 1933 р. особливоуповноважений ОДПУ в Україні Всеволод Балицький доручає «начальнику Харківського обласного відділу т. Тимофєєву негайно вжити заходи до викриття повстанського підпілля на території області для чого з організацією цілого ряду необхідних агентурних заходів переглянути всі наявні матеріали, які говорять про існування повстанства на території області та про зв'язки з викритими

контрреволюційними повстанськими групами та організаціями в інших областях України. Особливо звертає на себе увагу відсутність справ по ураженим у минулому повстанством районів колишніх округів Лубенського, Роменського та Кременчуцького» [28, арк. 8]. Одночасно з операцією по вилученню «повстанського елементу» на селі харківським чекістам разом з міліціонерами доводилося відловлювати у місті бездомних, які проникали до столиці у пошуках хліба. У розпал Голодомору за січень-лютий 1933 року у місті було затримано 257 дорослих і 373 дітей. Крім того, у лютому на харківських вулицях було підібрано 431 труп померлих від голоду селян [16, с. 530-531]. У цей драматичний для України час М.М. Тимофеев «за активну та відважну боротьбу проти контрреволюції і за охорону інтересів трудящих» та на честь 15-ї річниці органів ВЧК-ОДПУ 20 грудня 1932 р. був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора УСРР [8]. На початку березня 1933 р. Тимофеев був відкликаний у розпорядження ДПУ УСРР і через 10 днів йому було доручено очолити Дорожньо-транспортний відділ ДПУ Південно-Західної залізниці у Києві.

На новій ділянці роботи Тимофееву вкотре довелося втілювати на практиці партійні вказівки репресивного характеру. 25 січня 1933 р. політбюро ЦК КП(б)У ухвалило постанову «Про очищення залізничного транспорту і про заходи по зміцненню трудової дисципліни», в якій зверталася увага на «значну засміченість залізничного транспорту куркулями, петлюрівцями, колишніми жандармами і колишніми членами антирадянських партій, які безкарно ведуть серед транспортників розкладницьку контрреволюційну роботу, активно підтримують саботаж хлібозаготівель, зривають графіки товарних поїздів, організують невиробничі простої рухомого складу, створюють аварії, катастрофи, розкладають трудову та виробничу дисципліну на транспорті». Керівний орган правлячої партії зобов'язував транспортні організації протягом лютого 1933 року «очистити транспорт від куркульських контрреволюційних і дезорганізаторських елементів», а ДПУ пропонувалося у місячний термін вислати «виявлений елемент» на Північ. З Південної та Катерининських залізниць політбюро намітило вислати до 1000 залізничників, а з Південно-Західної - 1500 [11, с. 120-121]. Невдовзі транспортні органи ДПУ разом із співробітниками політвідділу виявили на Південно-Західній залізниці 165 церковників та сектантів і 131 куркуля [11, с. 122].

Наприкінці літа 1933 року Михайло Михайлович опиняється у кріслі заступника начальника Економічного управління ДПУ УСРР, але вже 10 січня 1934 р. політбюро ЦК КП(б)У затверджує його на посаді начальника Чернігівського обласного відділу ДПУ замість призначеного начальником Харківського обласного відділу ДПУ Я.К. Краукліса.

Боротьба з колишніми опозиціонерами радянської влади в тодішній Чернігівській області «шкутильгала на обидві ноги». 1-й відділок Секретно-політичного відділу обласного ДПУ, який безпосередньо відповідав за даний сектор оперативної роботи, вважався найвідсталішим у всьому управлінні. Рятувати ситуацію у квітні 1935 р. М. Тимофеев доручив чекісту Я.Л. Трушкіну, який пізніше звітував: «у відділку обліки по троцькістам і правим були відсутніми та відділок знаходився в хаотичному стані. Підсиленою працею я виявив осіб, які колись примикали до троцькістської

опозиції, створив обліки та агентуру по ним і викрив не одного учасника троцькістського підпілля. Викрив я Любимова та Дашевського, які засуджені. Після отримання директиви із НКВС УСРР про роботу по правим попрацював також, створив обліки та репресував ряд осіб з цієї категорії. Я ставився у приклад як гарний працівник, який швидко підняв цей відділок. Така ж оцінка давалася мені і на партійних зборах». М.М. Тимофєєв високо цінував і оперативну роботу начальника сільського відділку секретно-політичного відділу Л.М. Тейтеля, якому «за вмиле керівництво відділком та досягнуті позитивні результати в агентурно-оперативній роботі відділку» оголосив подяку та видав місячний оклад.

Протягом 1935 р. УНКВС Чернігівської області було порушено 1412 кримінальних справ, за якими було притягнуто до відповідальності 2765 осіб, 1584 з яких були заарештовані [3, ф.13, спр. 408, т.1, арк. 53].

Сумлінна робота Михайла Михайловича у Чернігові дістала позитивну оцінку В.А. Балицького. Тимофєєв поступово налагоджує тісні стосунки з наркомом внутрішніх справ УСРР та входить до його найближчого оточення. Співробітники центрального апарату НКВС УСРР відзначали, що «Тимофєєв дуже близько стояв до Балицького. Вони їздили один до одного у гості. При поїздках до Києва Тимофєєв зупинявся на квартирі у Балицького. Дружина Тимофєєва часто гостювала у Балицьких і дружба між ними була дуже велика» [7. Особова справа № 5218 на Тимофєєва М.М. Арк. 177]. Ймовірно, що за ініціативою Тимофєєва у лютому 1936 р. село Ладан Чернігівської області було перейменовано на село Балицького, а Ладанська сільрада стала сільрадою Балицького [1, ф.1, оп. 6, спр. 440, арк. 72].

У 1936 р. за директивою В. Балицького старший майор державної безпеки М.М. Тимофєєв разом із своїм заступником капітаном державної безпеки С.І. Самовським, начальником секретно-політичного відділу старшим лейтенантом держбезпеки А.М. Шепетіним та старшим лейтенантом держбезпеки Я.Л. Трушкіним розпочали активно викривати «троцькістське підпілля» в області. На зборах партійного активу Чернігівської області, які відбулися 17-20 серпня 1936 р. Тимофєєв повідомив присутніх, що в області заарештовані троцькісти: член обкому КП(б)У, начальник обласної контори Чернігівторгу А.О. Брауде; член ревізійної комісії обкому, голова райвиконкому І.Ю. Йофе; начальник облуправління тваринництва І.Л. Шум, начальник управління обласної місцевої промисловості О. Любимов та директор обласного державного архіву П. Кобець. Інколи всередині партійно-чекістського тандему траплялися суперечки щодо визначення «справжніх» прихильників троцькізму. За спогадами особистого шофера першого секретаря Чернігівського обкому КП(б)У П.П. Маркитана В.П. Кравченка, його шеф на дозволяв Тимофєєву заарештувати колишнього завідувача промислово-транспортним відділом обкому З.М. Дашевського і навіть заявив начальнику УНКВС, що зателефонує В.А. Балицькому та попросить відкликати чекіста з міста. Невдовзі у суперечку втрутився перший секретар ЦК КП(б)У С.В. Косіор і З.М. Дашевського заарештували [19, с. 118].

Однак місто на Десні Тимофєєву все ж таки довелося полишити. 16 грудня 1936 р. політбюро ЦК КП(б)У затвердило Тимофєєва начальником УНКВС по Вінницькій області. За офіційною статистикою УНКВС по

Чернігівській області у 1935 р. репресувало 1058 осіб (відомостей про розстріли немає), у 1936 р. репресували 1171 осіб, 10 з яких розстріляли [3, ф. 42, оп. 1, спр.42, арк.11].

Новим начальником УНКВС Чернігівської області став колишній начальник економічного відділу УДБ НКВС УРСР старший майор держбезпеки Ю.Ф. Кривець, який за власним зізнанням відразу «розкусив обком який кишив троцькістами» [20, с. 128].

Свою роботу у Вінниці М.М. Тимофєєв розпочав з вирішення кадрових питань та зміни всіх начальників провідних відділів УДБ окрім старшого лейтенанта держбезпеки А.М. Симховича, робота якого на чолі 4-го (секретно-політичного) відділу відповідала вимогам часу. Заступником начальника УНКВС був призначений колишній заступник начальника УНКВС Дніпропетровської області капітан державної безпеки В.І. Окруй. Він уславився не тільки великими оперативними успіхами (ліквідація анархістських і кримінальних угруповань у Москві в 1921 р.; розгром отаманів Я. Гальчевського, Хмари та Артема у 1922 р. на Поділлі; ліквідація «з'їзду степових отаманів» та отамана Заболотного на Одещині у 1924 р.; викриття «білогвардійської контрреволюційної організації Півдня Росії» у Мелітопольській окрузі у 1928 р.; участь у слідстві по справі «Весна» у 1930-1931 рр.; розгромі басмачів у Східному Казахстані у 1932 р.), а й биттям своїх підлеглих та незаконними грошовими операціями у Зінов'євську (нині - Кропивницький).

Нова команда хутко взялася за роботу і вже 22 лютого Тимофєєв порушив клопотання про дострокове надання спеціального звання Б.С. Глузбергу, відзначаючи, що «під його керівництвом особливі відділки провели значну роботу по виявленню троцькістів у військових частинах. Особисто провів і ліквідував агентурні справи: «Охвістя» - групова троцькістська справа по якій заарештовано 3 чоловіки та «Будівник» - господарська справа, по якій заарештовано 20 осіб» [4, спр. 1498, арк. 23].

Все складалося для начальника вінницького УНКВС нібито добре, якби не почала згасати зірка його патрона - В.А. Балицького, якого усунули з посади наркома внутрішніх справ УРСР 11 травня 1937 року, призначили начальником УНКВС по Далекосхідному краю, а 4 липня 1937 р. заарештували.

Новопризначений нарком внутрішніх справ УРСР І.М. Леплевський відразу розпочав чистку серед чекістів з найближчого оточення В.А. Балицького. Втім М.М.Тимофєєва він чомусь не чіпав, хоча і неодноразово говорив підлеглим «про виняткову близькість Тимофєєва до Балицького», а ті у свою чергу називали Михайла Михайловича «бездарним працівником, що не відповідає тим великим призначенням, які йому давав Балицький» [7, особова справа № 5218, арк. 179] та старанно фіксували факти про його фінансові порушення, п'янство та розпусту (у добу Великого терору це був стандартний набір, який діставали майже всі розвінчані радянські функціонери на додаток до політичних звинувачень). У теку компромату на Тимофєєва були долучені покази колишнього особливоуповноваженого НКВС УРСР Н.Л. Рубінштейна: «по лінії фінансового відділу були викриті особисті зловживання Тимофєєва тисяч

на 20-25 карбованців шляхом продажу казенного палива. Справа обійшлася доганою ... Кожну п'ятиденку влаштовувалися грандіозні гульби в будинку відпочинку «Дідовщина» та на розважальному судні «Дніпро». У цих пиятиках брало участь наше активне ядро Балицький, Кацнельсон (заступник наркома внутрішніх справ УСРР - авт.), я, Чирський (начальник відділу кадрів НКВС УСРР - авт.), Краукліс (начальник управління місць ув'язнення НКВС УСРР - авт.), Семенов (заступник начальника управління прикордонних і внутрішніх військ НКВС УСРР - авт.), Цикліс (начальник адміністративно-господарського відділу НКВС УСРР - авт.), Бачинський (начальник управління робітничо-селянської міліції НКВС УСРР - авт.), Письменний (начальник транспортного відділу УДБ НКВС УСРР - авт.) та інші. Іноді у п'яному вигляді з'являлися в місті. У 1936 р. влітку вся ця компанія наїждитку поїхала машинами у Чернігів, де продовжувалася пиятика у Тимофєєва. Під час випивок і гульб були жінки - дружини співробітників і запрошених. Сам Балицький відкрито жив з дружинами Євген'єва (секретаря НКВС УСРР - авт.), Шарова (начальника УНКВС Київської області - авт.), Тимофєєва, Чирського та інших. Поїздки на «Дніпрі» перетворювалися у справжні оргії» [1, ф.263, оп.1, спр.44539-ФП, арк. 59-60, 63]. Заарештований начальник УНКВС Одеської області О.Б. Розанов не тільки повідав про те, що В.А. Балицький доніс на М.М. Тимофєєва як на учасника змови в лавах НКВС, але й про те, що «будинок відпочинку "Дідівщина", на який витрачалися шалені гроші, по суті був кублом розпусти, публічним домом. Балицький у відкриту жив із дружинами Шарова, Тимофєєва, Семенова, Євген'єва та інших. Ці дружини відзначалися своєю непристойною поведінкою. Характерний випадок з дружиною Тимофєєва, яка відкрито жила з молодим шофером, майже хлопчиком, племінником Василенка (голова Київського облвиконкому - авт.) і потім кинула його. На цьому ґрунті він застрелився» [4, спр. 25468, арк. 49-50].

На М.М. Тимофєєва жалілися не лише І.М. Леплевському. Так, голова спецколегії Вінницького обласного суду Р.Н. Казимірський написав листа Й.В. Сталіну, С.В. Косіору та М.І. Єжову про підозрілу поведінку та фінансові порушення деяких співробітників НКВС УСРР в тому числі і М. Тимофєєва: «Начальник Вінницького облуправління Тимофєєв місяців 3-4 тому як приїхав з Чернігова. Всі співробітники знають і шепочуться про те, що для того, щоб зробити квартиру для Тимофєєва, виселили з особняка дитячий садок НКВС і переселили в квартиру колишнього начальника НКВС тов. Соколинського. В особняк (має до речі 8-10 кімнат), який ремонтується для Тимофєєва, вкладаються десятки тисяч карбованців державних коштів. Гроші ці йдуть як суми, призначені для ремонту облуправління. Для чого родині з 4-х осіб такий особняк? Чому тов. Соколинський міг жити в іншій квартирі? Де більшовицька скромність? Все це відбувається на очах у обкому партії. Всі знають про те, що в облуправлінні крадуть державні гроші із радгоспів НКВС, оскільки керівництву доставляються до цих пір продовольчі пайки. А для того, щоб низові співробітники мовчали - в буфетах облуправління продають продукти з радгоспу за цінами нижче державних. Хто дав їм право обкрадати державу і продавати співробітникам масло по 10 карбованців за кілограм. Всі знають також і про те, що Тимофєєв привіз з собою «незамінних»

працівників з Чернігова, і призначив одного - Яламковича начальником адміністративно-господарського відділу, іншого - Храмова - начальником господарства. Ці люди потрібні Тимофєєву для незаконних господарських комбінацій. Всі співробітники достатньо добре забезпечені для того, щоб жити за рахунок заробітної платні. Хто дав Тимофєєву право порушувати рішення партії та уряду та воскресити систему пайків у прихованому вигляді, і будувати собі особняки за десятки тисяч карбованців за рахунок держави» [3, ф.12, спр. 3123, т. 3, арк. 11-12].

Поки на М.М. Тимофєєва збиралося «чорне досьє», той продовжував керувати роботою обласного управління НКВС, націлену на розгортання масових політичних репресій в регіоні. 21 червня 1937 року він звітував про арешт 653-х мешканців Вінницької області [12, с. 72]. 23 липня 1937 року політбюро ЦК ВКП(б) затвердило склад «трійки» НКВС по Вінницькій області, до якої увійшли перший секретар обкому В.І. Чернявський, М.М. Тимофєєв та обласний прокурор І. Ярошевський [13]. Прикметно, що трьома днями раніше М. Тимофєєва наказом НКВС СРСР було усунуто з посади та відкликано у розпорядження союзного наркомату. 1 серпня 1937 р. він здав справи новому начальнику УНКВС капітану державної безпеки Г.А. Гришину-Клювганту [21, с. 428] та відбув на Луб'янку.

Майже місяць провів Тимофєєв у Москві, очікуючи кожного дня свого арешту. Подальша доля Михайла Михайловича була вирішена під час розмови наркома внутрішніх справ СРСР М.І. Єжова з начальником Головного Управління Таборів НКВС СРСР комісаром державної безпеки 3-го рангу М.Д. Берманом: «Тимофєєв хлопець працьовитий, хоча, кажуть, на Україні він «заплямований» у якихось справах Балицького. Але у таборах його можна використовувати» [7. Особова справа № 5218. арк. 178].

28 серпня 1937 р. М.М. Тимофєєв був призначений начальником Біломорсько-Балтійського комбінату (ББК) і Біломорсько-Балтійського виправно-трудового табору (ББТ) НКВС СРСР [6]. Згідно до постанови Ради Народних Комісарів СРСР від 17 серпня 1933 р. на ББК покладалися такі завдання: колонізація краю, який прилягав до Біломорсько-Балтійського каналу (зокрема, шляхом заселення його трудовими поселенцями); експлуатація каналу; суднобудування з метою створення флоту для каналу; розвідка та експлуатація мінерально-рудних каналів; будування гідроелектростанцій [18, с. 89-90]. Роботи ББК забезпечували в'язні ББТ (на 1 липня 1938 р. - 77278 осіб, з яких 3946 жінок) і трудові поселенці (на 1 липня 1938 р. з 28083 осіб, які утримувалися у 21 трудовому поселенні ББК, працювало 15525) [18, с. 152-153]. Крім того в'язні ББТ (а їх нараховувалося: на 1 січня 1937 р. - 58965 осіб, на 1 січня 1939 р. - 86567 осіб, на 1 січня 1941 р. - 71269 осіб) займалися будівництвом Сегежського лісопаперохімічного комбінату, Мончегорського нікелевого комбінату, Кондопозького спиртового заводу, Сороцького порту, судноремонтного заводу у Повенці, Медвеж'єгорського лісового заводу, Ондської гідроелектростанції та іншими роботами [29, с. 162]

Виконувати плани уряду Тимофєєву допомагали чекісти, яких він добре знав по роботі в Україні. Начальником 3-го відділу (оперативна чекістська робота серед в'язнів) працював його вінницький підлеглий Г.М. Нікельберг,

який перебрався на Північ Російської Федерації з посади заступника начальника Дорожньо-транспортного відділу ГУДБ НКВС Південно-Західної залізниці; а його заступником - капітан державної безпеки Д.М. Медведєв, з яким Тимофєєв приятелював ще зі Сталіно [15, с. 116].

Новий нарком внутрішніх справ СРСР Л.П. Берія у своєму наказі від 31 січня 1939 р. відзначав, що план лісозаготівель таборами і відділами місць ув'язнення ГУТАБ НКВС СРСР виконаний на 111,5 % (12792 тис. м³), а з вивезення - на 100% (11918 тис. м³), за що висловив подяку М.М. Тимофєєву та нагородив його місячним окладом [30]. Наприкінці квітня 1940 року Михайло Михайлович отримав орден Червоного Прапора [9]. Цій нагороді, безперечно, сприяв висновок особливої інспекції НКВС СРСР: «слідчі матеріали, які є стосовно Тимофєєва, через їхню суперечливість, відмову частини заарештованих від їхніх свідчень, а також через те, що у свідченнях інших арештованих про приналежність Тимофєєва до змовницької організації відзначається, що про це їм стало відомо зі слів Балицького або Леплевського, які свідчень проти Тимофєєва не дали, не можуть служити достатньою підставою для притягнення Тимофєєва до кримінальної відповідальності. Між тим, Тимофєєв не тільки по роботі на Біломоркомбінаті, але і останнім часом в апараті ГУТАБу НКВС СРСР, характеризується з позитивної сторони, як активний, енергійний та ініціативний робітник, який цілком справляється з дорученою йому справою» [7. Особова справа № 5218. арк. 178].

26 лютого 1941 р. М.М. Тимофєєв був призначений начальником щойно створеного Управління таборів лісової промисловості (УТЛП) НКВС СРСР і пропрацював на цій посаді до 11 червня 1956 року. Основною спеціалізацією таборів УТЛП НКВС (з 4 березня 1947 р. - Головного управління таборів лісової промисловості (ГУТЛП) Міністерства внутрішніх справ (МВС) СРСР) були лісозаготівлі та деревообробка. В різний час до УТЛП-ГУТЛП входило від 9 до 15 таборів, у яких утримувалося від 122960 до 338850 в'язнів [29, с. 111-112]. За керівництво УТЛП-ГУТЛП М.М. Тимофєєв отримав звання генерал-майора, два ордени Леніна, два ордени Червоного Прапора, два ордени Трудового Червоного Прапора, орден Червоної Зірки та 9 медалей.

У липні 1956 р. Михайло Тимофєєв вийшов на пенсію. Життєвий шлях М. Тимофєєва завершився 15 грудня 1977 р. у Москві. Похований на Ваганьковському цвинтарі.

Біографічна інформація про високопоставленого співробітника радянських органів державної безпеки Михайла Тимофєєва, відтворення його службової діяльності є цінним джерелом для написання інтегрованої історії Великого терору.

-
1. Центральний державний архів громадських об'єднань України.
  2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України.
  3. Галузевий архів Служби безпеки України.
  4. Архів Управління Служби безпеки України в Одеській області.
  5. Державний архів Харківської області.
  6. Державний архів Управління внутрішніх справ Харківської області. Колекція документів. Наказ НКВС СРСР № 1156 від 28.08.1937.

7. Центральный архив Министерства внутренних дел Российской Федерации.
8. Вісти ВУЦВК (друкований орган Всеукраїнського центрального виконавчого комітету). 1932. 21 грудня.
9. Известия Советов депутатов трудящихся СССР. 1940. 27 апреля.
10. Белашов В.И. Глухов - забытая столица гетманской Украины. К.: Украина. 1992. 132 с.
11. Бондарчук Ю. Каральні операції на українських залізницях в першій половині 30-х рр. // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 1997. № 1/2. С. 119-127.
12. Васильев В., Подкур Р. Радянські карателі. Співробітники НКВС - виконавці «Великого терору» на Поділлі. К.: Видавець В.Захарченко, 2017. 240 с.
13. Васильев В., Шаповал Ю. Этапы «большого террора»: винницкая трагедия // Зеркало недели. 2002. № 31.
14. Великая Октябрьская социалистическая революция: Энциклопедия. / Под ред. П. А. Голуба, Ю. И. Кораблева, М. И. Кузнецова, Ю. Ю. Фигатнера. 3-е изд., доп. М.: Советская энциклопедия, 1987. 639 с: ил.
15. Гладков Т.К. Медведев. М.: Молодая гвардия, 1985. 304 с. (Жизнь замечательных людей. Сер. биограф. Вып. 10(657)).
16. Голодомор 1932-1933 років в Україні. Документи і матеріали. К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. 1128 с.
17. Гражданская война и военная интервенция в СССР: Энциклопедия. М.: Советская Энциклопедия, 1983. 704 с.
18. ГУЛАГ в Карелии: Сборник документов и материалов. 1930-1941. Петрозаводск: Издательство Карельского научного центра РАН, 1992. 225 с.
19. Золотарьов В.А. ЧК-ДПУ-НКВС на Харківщині: люди та долі. 1919-1941. Харків, Фоліо, 2003. 477 с.
20. Золотарьов В.А. Секретно-політичний відділ ДПУ УСРР: справи та люди. Харків: Фоліо, 2007. 319 с.
21. Золотарьов В. Жертва «беріївської відлиги»: сторінки біографії капітана державної безпеки Григорія Аркадійовича Ключванта-Гришина // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2014. № 2. С. 407-442.
22. Золотарёв В., Стёпкин В. ЧК-ГПУ-НКВД в Донбассе: Люди и документы 1919-1941. Донецк, Алекс, 2010. 512 с.
23. Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932-1933 рр. / За ред. В. Васильєва, Ю. Шаповала. К.: Генеза, 2001. 399 с.
24. Награда правительства УССР работникам ГПУ // Пролетарий. 1927. 28 декабря.
25. Нікольський В. Репресивна діяльність органів ГПУ під час голодомору в УСРР (1932-1933 рр.) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2001. № 2. С. 477-495.
26. Отчет о полугодичной деятельности ГПУ УССР (Январь-июнь 1922 года) // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 1997. № 1/2. С. 321-324.
27. Петров Н.В., Скоркин К.В. Кто руководил НКВД, 1934-1941: Справочник. М.: Звенья, 1999. 1008 с.
28. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932-1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД / Упор.: В. Борисенко, В. Даниленко, С. Кокін та ін. К.: ВД "Стилос". 2007. 604 с.
29. Система исправительно-трудовых лагерей в СССР, 1923-1960: Справочник. М.: Звенья, 1998. 599 с.
30. Улеватый В. Тюремный пояс Москвы // Новости разведки и контрразведки. 2000. № 15-16.
31. Ченцов В.В. Політичні репресії в Радянській Україні в 20-ті роки. К., 2000. 482 с.
32. Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. К., Абрис, 1997. 608 с.

References

1. Central'nyj derzhavnyj arhiv gromads'kyh ob'jednan' Ukrain'ny.
2. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrain'ny.
3. Galuzevyj arhiv Sluzhby bezpeky Ukrain'ny.
4. Arhiv Upravlinnja Sluzhby bezpeky Ukrain'ny v Odes'kij oblasti.
5. Derzhavnyj arhiv Harkivs'koi' oblasti.
6. Derzhavnyj arhiv Upravlinnja vnutrishnih sprav Harkivs'koi' oblasti. Kolekcija dokumentiv. Nakaz NKVS SRSR № 1156 vid 28.08.1937.
7. Central'nyj arhiv Ministerstva vnutrishnih sprav Rosijs'koi' Federacii'.
8. Visty VUCVK (drukovanyj organ Vseukrai'ns'kogo central'nogo vykonavchogo komitetu). 1932. 21 grudnja.

9. Izvestija Sovetov deputatov trudjashhihsja SSSR. 1940. 27 aprelja.
10. Belashov V.I. Gluhov - zabytaja stolica getmanskoj Ukrainy. K.: Ukraina. 1992. 132 s.
11. Bondarchuk Ju. Karal'ni operacii' na ukrai'ns'kyh zaliznycjah v pershij polovyni 30-h rr. // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. 1997. № 1/2. S. 119-127.
12. Vasyly'jev V., Podkur R. Radjans'ki karateli. Spivrobotnyky NKVS - vykonavci «Velykogo teroru» na Podilli. K.: Vydavec' V.Zaharchenko, 2017. 240 s.
13. Vasil'ev V., Šapoval Ju. Jetapy «bol'shogo terrora»: vinnickaja tragedija // Zerkalo nedeli. 2002. № 31.
14. Velikaja Oktjabr'skaja socialisticheskaja revoljucija: Jenciklopedija. / Pod red. P. A. Goluba, Ju. I. Korableva, M. I. Kuznecova, Ju. Ju. Figatnera. 3-e izd., dop. M.: Sovetskaja jenciklopedija, 1987. 639 s. il.
15. Gladkov T.K. Medvedev. M.: Molodaja gvardija, 1985. 304 s. (Zhizn' zamechatel'nyh ljudej. Ser, biogr. Vyp. 10(657)).
16. Golodomor 1932-1933 rokiv v Ukrai'ni. Dokumenty i materialy. K.: VD «Kyjevo-Mogylyans'ka akademija», 2007. 1128 s.
17. Grazhdanskaja vojna i voennaja intervencija v SSSR: Jenciklopedija. M.: Sovetskaja Jenciklopedija, 1983. 704 s.
18. GULAG v Karelii: Sbornik dokumentov i materialov. 1930-1941. Petrozavodsk: Izdatel'stvo Karel'skogo nauchnogo centra RAN, 1992. 225 s.
19. Zolotar'ov V.A. ChK-DPU-NKVS na Harkivshhyni: Ljudy ta doli. 1919-1941. Harkiv, Folio, 2003. 477 s.
20. Zolotar'ov V.A. Sekretno-politychnyj viddil DPU USRR: spravy ta ljudy. Harkiv: Folio, 2007. 319 s.
21. Zolotar'ov V. Zhertva «berii'vs'koi' vidlygy»: storinky biografii' kapitana derzhavnoi' bezpeky Grygorija Arkadijovycha Kljuvnganta-Gryshyna // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. 2014. № 2. S. 407-442.
22. Zolotar'ov V., Stjopkin V. ChK-GPU-NKVD v Donbasse: Ljudi i dokumenty 1919-1941. Doneck, Aleks, 2010. 512 s.
23. Komandyry velykogo golodu: Poi'zdky V. Molotova i L. Kaganovycha v Ukrai'nu ta na Pivnichnyj Kavkaz. 1932-1933 rr. / Za red. V. Vasyly'jeva, Ju. Šapovala. K.: Geneza, 2001. 399 s.
24. Nagrada pravitel'stva USSR rabotnikam GPU // Proletarij. 1927. 28 dekabnja.
25. Nikol's'kij V. Represyva dij'al'nist' organiv GPU pid chas golodomoru v USRR (1932-1933 rr.) // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. 2001. № 2. S. 477-495.
26. Otchet o polugodichnoj dejatel'nosti GPU USSR (Janvar'-ijun' 1922 goda) // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. 1997. № 1/2. S. 321-324.
27. Petrov N.V., Skorkin K. V. Kto rukovodil NKVD, 1934-1941: Spravochnik. M.: Zven'ja, 1999. 1008 s.
28. Rozsekrečena pam'jat': Golodomor 1932-1933 rokiv v Ukrai'ni v dokumentah GPU-NKVD / Upor.: V. Borysenko, V. Danylenko, S. Kokin ta in. K.: VD «Stylos». 2007. 604 s.
29. Sistema ispravitel'no-trudovyh lagerej v SSSR, 1923-1960: Spravochnik. M.: Zven'ja, 1998. 599 s.
30. Ulevatyj V. Tjurementnyj pojas Moskvy // Novosti razvedki i kontrrazvedki. 2000. № 15-16.
31. Chencov V.V. Politychni represii' v Radjans'kij Ukrai'ni v 20-ti roky. K., 2000. 482 s.
32. Šapoval Ju., Prystajko V., Zolotar'ov V. ChK-GPU-NKVD v Ukrai'ni: osoby, fakty, dokumenty. K., Abrys, 1997. 608 s.

Бажан О. Г., Золотарев В. А.

кандидат исторических наук, старший научный сотрудник отдела государственного террора советской эпохи Института истории Украины НАН Украины (Украина)

кандидат технических наук, доцент Харьковского национального университета (Украина).

МИХАИЛ ТИМОФЕЕВ. СИЛУЭТ ЧЕКИСТА НА ФОНЕ ЭПОХИ БОЛЬШОГО ТЕРРОРА

В статье воспроизведены основные этапы жизни генерал-майора Михаила Тимофеева, его роль в репрессивных мероприятиях советской власти по политическим мотивам на территории северо-восточной части Левобережной Украины в 1920-1930-х годах.

Ключевые слова: Михаил Тимофеев, НКВД, политические репрессии, Беломорско-Балтийский канал.

Bazhan O. G., Zolotarov V. A.

PhD (History), Senior Researcher, Department of State Terror of the Soviet era, Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine (Ukraine)

PhD (Technical Sciences), Associate Professor of Kharkov National University (Ukraine)

MYKHAILOTYMOFIEIEV. SILHOUETTE OF A SECURITY GUARD AGAINST THE BACKGROUND OF THE GREAT TERROR ERA

Among the employees of the Soviet state security agencies, who at different times worked on the territory of modern Sumy region, the figure of Mykhailo Tymofieiev is prominent. He played an important role in the repressive measures by the Soviet authorities on the political grounds in the North-East of Ukraine,

Being the Head of the Novhorod-Siverskyi district department of the DPU, Mykhailo Tymofieiev governed the elimination of anti-Soviet armed formations led by the Atamans Vashchenko and Rubliov-Chernov.

During the Holodomor, as head of the Kharkiv Regional Department of the State Political Administration, M. Tymofieiev promoted the implementation of an operational plan of eliminating insurgent groups and organizations on the territory of Sumy region. For this activity he was awarded the Order of the Red Banner of Labour. The period of his being the head of the Chernihiv Regional Directorate of the NKVD of 1934-1936 was marked by repressive actions against the Trotskyist supporters.

Tymofieiev's excellent work in Chernihiv received a positive assessment by the Ukrainian SSR Internal Affairs Commissar V.A. Balitskyi. Despite his close friendship with the disgraced chief of the GPU-NKVD of Ukraine, M. Tymofieiev managed to avoid repressions by the state security agencies at the times of the Great Terror. During the years 1937-1956 M.M. Tymofieiev held high positions in the system of the Main Department of Correctional Labour Camps.

Key words: Mykhailo Tymofieiev, NKVD, political repressions, Bilomor-Baltic canal.

Отримано 19.05.2019